

DR. CSÖTÖNYI JÓZSEF
DR. KESZTHELYINÉ JEREB KATALIN
DR. SZASZ TIBOR

A NEM TELEPÍTETT MUNKAHELYEK ERGONÓMIAI NORMATÍVÁI AZ ERDŐGAZDÁLKODÁSBAN

Az erdőgazdasági munka ma már a vidéki lakosság körében sem jelent vonzerőt. Az erdészeti ágazatra a fizikai dolgozók növekvő arányú fluktuációja, és általában a munkaerő kedvezőtlen strukturális változása jellemző. Az emberek egyre nagyobb követelményeket támasztanak a munkával és a munkakörülményekkel szemben. A mezőgazdasági és ipari üzemek sok esetben nem a magasabb kereseti lehetőség, hanem a lényegesen kedvezőbb munkafeltételek miatt csábítják el az erdőszetből a dolgozókat.

Az erdészeti vállalatok számára a munkaerő-toborzás és -megtartás szinte egyetlen eszköze lehetne a munkakörülmények javítása, a szociális juttatások fokozása, a nem telepített munkahelyekkel együttjáró kedvezőtlen tényezők csökkentése. A fahasználatból eltávozott dolgozók körében végzett kérdőíves felmérés szerint a dolgozóknak csak 36⁰/₀-a határozta meg a kilépés okaként első helyen az alacsony keresetet. 64⁰/₀-uk a kilépés okaként a kedvezőtlen és egészségtelen munkakörülményekre hivatkozott.

A nem telepített erdészeti munkahely fogalma: erdészeti, nem telepített munkahelynek nevezzük azokat a munkahelyeket, amelyeken a munkavégzés feltételei csak korlátozott mértékben változtathatók, nagymértékben függenek a természeti tényezőktől, rendszerint távol esnek a lakott területektől és az emberre kedvezőtlen ergonómiai hatással vannak.

Az erdészeti fizikai dolgozók mintegy 60⁰/₀-a nem telepített munkahelyen dolgozik, ezért ezen munkahelyek szociális juttatási rendjének korszerűsítése, javítása kiemelt szociálpolitikai feladat. A Munka Törvénykönyve végrehajtásának 77. §-a kimondja, hogy a vállalat köteles a műszaki-gazdasági feladataival összhangban az egészséges és biztonságos munkavégzés fejlesztéséről gondoskodni.

A Munka Törvénykönyve 50. §-a értelmében azokban a munkakörökben, ahol a munka nagymértékben szennyeződéssel vagy nagyfokú ruhaelhasználódással jár, vagy egészségi szempontok indokolják, a vállalat a dolgozóinak munkaruhát adhat.

Az egyéni védőfelszerelésekről a 3/1979. (V. 29.) EüM. számú rendelet intézkedik. Eszerint a vállalat egyéni védőfelszereléssel (védőöltőzettel és egyéni védőeszközökkel) köteles ellátni a dolgozót, ha munkakörében, illetőleg munkahelyén egészségét vagy testi épségét károsító hatás áll fenn, illetőleg léphet fel, vagy az egyéni védőfelszerelés biztosítását közegészségügyi érdek indokolja. Bár az eltérések jelentősek, az egyéni védőeszközök, védő- és munkaruhák juttatási rendjét a vállalatok a VMSZ-ben és a kollektív szerződésben általában a követelményeknek megfelelően szabályozzák. Az erdészeti vállalatok viszont nem jutottak el még odáig, hogy a szociális juttatások általános meghatározásán túlmenően, a nem telepített munkahelyeken rendszerint jelentkező, eltérő terepi adottságokból és időjárási viszonyokból fakadó különbségeket figyelembe vegyék. Jelen tanulmányunkban azzal kívánunk

foglalkozni, hogy a munkatevékenységtől függetlenül, az időjárás és munkakörnyezeti tényezők függvényében, hogyan kell alkalomszerűen, az adott körülményeknek megfelelően kiválasztani a munka- és védőfelszereléseket. (Az egyes tevékenységek ellátásához szükséges védőfelszereléseket — pl. védősisak, arcvédő stb. — ugyanis rendeletek, előírások, útmutatók részletesen tartalmazzák.)

Az 1. táblázat a védőruházat differenciált juttatásának javaslatát foglalja össze, az időjárás és terepviszonyok függvényében. Abban az esetben, ha gyepszint nincs, vagy a terület nem szűrős növényzettel borított, a védőruházat megválasztásánál az 1. táblázatban megadottak alapján járunk el. Ha a talaj 40 cm-nél alacsonyabb szűrős növényzettel borított, a dolgozók számára az 1. táblázatban foglaltakat, védőkesztyűt és minden esetben bőrcsizmát javasolunk biztosítani. Amennyiben a szűrős növényzet 40 cm-nél magasabb, az 1. táblázat szerintieket, de bőrcsizmát, védőkesztyűt, nagy szakítószilárdságú, sűrű szövésű munkaruhát és arcvédő hálót célszerű juttatni.

Felmérések alapján a munkásszállítás kérdése legjobban a fakitermelésben megoldott. Az itt dolgozók átlagosan mintegy 85%-ának szállításáról gondoskodik a vállalat. Az egyéb tevékenységekben a szállítási arány közel 70%-os. Törekedni célszerű arra, hogy a nem telepített munkahelyeken dolgozók munkahelyre szállítása az ellátott feladattól függetlenül, egységes elvek alapján történjen. *Javaslat a nem telepített munkahelyeken dolgozók szállítására:*

1 km-en belül nem szükséges;

1,1 km—5 km között

— sík terepen, kerékpárral járható utak esetében nem indokolt;

— kerékpárral nem járható út esetében indokolt;

5 km felett minden esetben szükséges.

A nem telepített munkahelyeken dolgozók számára kellemetlen tényezőként hat, hogy a munkaidő alatt a külvilágtól rendszerint teljes mértékben elvannak zárva. Míg az ipari üzemekben szélesebbek a kommunikációs lehetőségek, elérhető a telefon, megoldható pl. az élelmiszer-, kávé-, cigarettabeszerezés stb. . . , addig az erdőn dolgozók egész nap csak a brigádtaggal tarthatnak fenn kapcsolatot, az áll rendelkezésükre a nap folyamán, amit reggel magukkal visznek. Ennek az elszigeteltségnek a fentiek kívül magára a munkafolyamatra és a munkavédelemre is kedvezőtlen hatása lehet. A munkavégzés során fellépő gondok, elakadások esetén a dolgozóknak rendszerint nincs lehetősége, hogy kapcsolatot teremtsenek a munkáltatóval. Ez különösen gondot okoz váratlan rosszullet, vagy baleset esetén. *Javaslat a kapcsolatteremtés módozataira az első településsel, a munkáltató irodájával, az egészségügyi szervekkel:*

1 km-en belül külön szolgáltatás nem indokolt;

1,1 km—5 km távolság között

— kerékpárral járható terepen legalább kerékpár, vagy motorkerékpár a munkavégzés színhelyén, a munka balesetveszélyessége függvényében;

— kerékpárral nem járható terepen terepjáró gépjármű a munkavégzés színhelyén, a munka balesetveszélyessége függvényében;

5 km felett terepjáró gépjármű vagy URH rádiótelefon, a munka balesetveszélyessége függvényében.

Javaslat a védőruházat differenciált juttatására az időjárás és terepviszonyok függvényében

1. táblázat

Talajviszonyok	Időjárási viszonyok							
	0°C alatti hőmérséklet csapadék nélkül	0°C alatti hőmérséklet, köd, csapadék	1°C-tól 15°C-ig terjedő hőmérséklet csapadék nélkül	1°C-tól 15°C-ig terjedő hőmérséklet csapadékkal	16°C-tól 25°C-ig terjedő hőmérséklet csapadék nélkül	16°C-tól 25°C-ig terjedő hőmérséklet csapadékkal	26°C-nál magasabb hőmérséklet csapadék nélkül, árnyékban	26°C-nál magasabb hőmérséklet csapadék nélkül, tűző napon
Nagy vízáteresztőképességű, laza szerkezetű, 0-15° lejtésű talajok	kesztyű, meleg sapka, jéger, bakancs, vattamellény, munkavédelmi zokni	kesztyű,	bakancs, béleletlen sapka	béleletlen sapka, gumicsizma,	bakancs, nyári sapka	gumicsizma,	bakancs, trikó, nyári sapka	bakancs, trikó, szalmakalap
Nagy vízáteresztőképességű, laza szerkezetű, 16-20° lejtésű talajok	kesztyű, meleg sapka, jéger, bőrcsizma, vattamellény, munkavédelmi zokni	meleg sapka, jéger alsó, vattamellény,	bőrcsizma, béleletlen sapka	vizhatlan nadrág, 3/4-es esőkabát kapucnival	bőrcsizma vászonszárral nyári sapka	vizhatlan nadrág, 3/4-es esőkabát kapucnival	vászonszáru bőrcsizma, trikó, nyári sapka	vászonszáru bőrcsizma, trikó, szalmakalap
Száraz állapotú, közepes ill. rossz vízáteresztőképességű vályogos és agyagos, 0-15° lejtésű talajok	kesztyű, meleg sapka,	munkavédelmi zokni, bőrcsizma,	bakancs		bakancs,		bakancs,	bakancs,
Száraz állapotú, közepes ill. rossz vízáteresztőképességű vályogos és agyagos, 15°-nál meredekebb talajok	jéger, bakancs, vattamellény, munkavédelmi	3/4-es esőkabát kapucnival, vizhatlan nadrág	béleletlen sapka	béleletlen sapka, bőrcsizma,	nyári sapka		trikó, nyári sapka	trikó, szalmakalap
Nedves állapotú, közepes ill. rossz vízáteresztőképességű vályogos és agyagos, 0-15° lejtésű talajok	zokni			vizhatlan nadrág, 3/4-es esőkabát kapucnival		bőrcsizma, vizhatlan nadrág,		
Nedves állapotú, közepes ill. rossz vízáteresztőképességű vályogos és agyagos, 15°-nál meredekebb talajok	kesztyű, meleg sapka, jéger, bőrcsizma, vattamellény, munkavédelmi zokni		bőrcsizma, béleletlen sapka		bőrcsizma vászonszárral nyári sapka	3/4-es esőkabát kapucnival	vászonszáru bőrcsizma, trikó, nyári sapka	vászonszáru bőrcsizma, trikó, szalmakalap
Sziklás terep, függetlenül a lejtőktől								

1. Korszerű kiskunsgái
brigádkocsi (Fotó: Jereb)

2. Ivóvízellátás közös bögrével
(Fotó: Jereb)

A 27/1974. (MÉM. É. 49.) MÉM számú utasítás rendelkezik a nem telepített munkahelyek szociális létesítményeiről. Miszerint, ha a változó, szabadtéri munkahelyeken „egyidejűleg legalább öt fő egy napnál hosszabb ideig tartó munkát végez, a dolgozók részére az időjárás ártalmait ellen védelmet nyújtó helyiséget kell biztosítani.” A rendelet tartalmazza, hogy ezen helyiségeknek milyen követelményeket kell kielégíteniük.

Időjárási ártalmak ellen védelmet nyújtó szociális létesítményt csaknem mindenütt az előírásoknak megfelelően biztosítanak a vállalatok a nem telepített munkahelyeken. Ezek korszerűsége, minősége azonban rendszerint sok kívánnivalót hagy maga mögött. A mai kor embere lényegesen igényesebb környezetével szemben, mint korábban. Célszerű törekedni arra, hogy az erdészetben dolgozók kulturált, higiénikus körülmények között étkezhessenek, húzódhassanak meg pl. csapadék esetén, a munkaidő végén megfelelő tisztálkodási, átöltözési lehetőség álljon rendelkezésükre.

A lakott helyektől távol, elszórtan dolgozó, kis létszámú munkacapatok megfelelő étkeztetése nem egyszerű feladat a vállalatok számára. Az erdés-

szetben dolgozók sok esetben ma is otthonról hozott hideg ételt fogyasztanak, vagy szalonnát sűtnek. A helyszínre szállított meleg étkeztetés és ivóvízellátás legtöbbször primitív, a higiénia alapkövetelményeit nem elégíti ki. A konzerves étkeztetést választékosabbá, jobb minőségűvé kellene tenni ahhoz, hogy az étkeztetésnek ezt a formáját a dolgozók nagyobb mértékben elfogadják, igényeljék. Több országban bevált (pl. skandináv államok, Csehszlovákia) a konzerves étkeztetés helyett a mélyhűtött (gastrofol) ételek biztosítása a távoli erdei munkahelyeken. Ezt a korszerű étkeztetési formát indokolt lenne a magyar erdőgazdálkodásban is fokozatosan bevezetni.

Nemzetközi szinten kialakult gyakorlat az, hogy a szociális juttatások színvonalát a dolgozó egyhavi fizetéséhez viszonyított éves mértékkel mérik. Az e téren szükséges hazai fejlesztés fontosságát jelzi az a tény is, hogy míg hazánkban az erdei munkások átlagos havi jövedelmének felét sem éri el az éves szintű juttatások értéke, addig ez a skandináv államokban 2—2,5 havi jövedelemnek felel meg.

A fenyőfában több az érték annál,

minthogy zömmel ládának, csomagolóeszköznek használjuk fel — ismerik fel egyre inkább Ausztriában. Ez jutott kifejezésre a klagenfurti favásárral kapcsolatos, immár 23. alkalommal megrendezett nemzetközi fás szakszerkesztő találkán, amelyen ez alkalommal 11 országból 38 szakembert látott vendégül a vásárigazgató. Ezek már nagyrészt régi ismerősökként köszöntötték egymást.

Ausztria erdős ország, főleg fenyővel, ezen belül is zömmel luccal. Nemzeti jövedelmük jelentős része származik fából. Különösen áll ez a déli részre, Karintiára, ahol a fakitermelés, fafeldolgozás a legfontosabb üzemág és a munkahelyek több mint felét adja. A fafeldolgozásnak eddig legfontosabb ága a fűrészipar, különösen a második világháború után fejlődött nagyobb mértékben. A fűrésziparnak eddigi fejlődési irányára vonatkozóan az elmúlt évi munkaértekezleten kaptunk részletes tájékoztatást (AZ ERDŐ 1984. 520. old.). Ez a fejlődés egymagában sem volt problémamentes, az újabbakkal most ismerkedhettünk.

Az osztrák fűrészáru 60⁰/₀-ban exportra kerül, ezen belül az ország déli részének fenyőfáját 80⁰/₀-ban viszik ki. Főleg Olaszországba, illetve olasz kikötőkön át a Közel-Keletre. *Az exportpiac újabban romlik. Az újjáépítés kielégítettnek látszik, a fejlődés üteme lassúdik és eddig felhasználóként szerepelt országok lassan kínálattal kezdenek jelentkezni kereslet helyett.* Érdek fűződik így az exporttól való legalább részbeni függetlenítődésre.

Másik kellemetlen jelenség, hogy az újabban létesült, gyakran gigantikus méretű fűrészüzemek, de még a kisebbek is, egyre csökkentik a munkaerő-szükségletet és ez helyenként, sőt országosan is, *foglalkoztatási nehézségeket* okoz. A probléma megoldására most élénk figyelem fordul, keresik a kivezető utat.

A karintiai gazdaságfejlesztési társaság az Osztrák Nemzeti Bank anyagi támogatásával tudományos módszereken nyugvó tanulmányt készített arra vo-